

5 iunie 2025

CEPEJ(2025)8

**COMISIA EUROPEANĂ PENTRU EFICIENȚA JUSTIȚIEI (CEPEJ)
GRUPUL DE LUCRU PRIVIND CALITATEA JUSTIȚIEI (CEPEJ-GT-
QUAL)**

**LINII DIRECTOARE PRIVIND
CALITATEA DEZBATERII JUDICIARE ÎN MATERIE CIVILĂ ȘI DE CONTENCIOS
ADMINISTRATIV**

*Document adoptat de CEPEJ în cadrul celei de-a 44^a reuniuni plenare (4-5 iunie 2025).**

Această traducere a fost realizată cu sprijinul financiar al Uniunii Europene și al Consiliului Europei. Conținutul său este responsabilitatea exclusivă a Consiliului Europei și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale Uniunii Europene.

Traducere cofinanțată
de Uniunea Europeană



** Aceste linii directoare se fundamentează pe un document elaborat de dl. Wim David (Belgia), membru al CEPEJ-GT- QUAL.*

Traducere neoficială, realizată în principal cu utilizarea unui sistem automat de traducere. Versiunea originală este documentul în limbile engleză și franceză.

© CEPEJ, Consiliul Europei, 2025. Toate drepturile rezervate. Documentul nu poate fi reprodus, tradus, distribuit, vândut sau utilizat în alt mod fără o permisiune scrisă prealabilă. Pentru a depune o cerere în acest sens sau pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați CEPEJ, Consiliul Europei prin CEPEJ@coe.int.

Introducere

1. Dezbaterea judiciară¹ are loc în cadrul unui proces de judecată, între părțile la proces și judecător. În cauzele civile² și de contencios administrativ³, acesta constă, în general, dintr-un document de inițiere a procesului, schimb de acte procedurale scrise, în unele sisteme judiciare din ședințe de audieri de martori și, eventual, într-o explicație verbală (sub forma unor declarații verbale). Hotărârea judecătorească încheie procesul.

2. În majoritatea cazurilor, dezbaterea judiciară are două funcții principale:

- (i) o funcție de pregătire pentru hotărârea judecătorească: obiectivele sunt de a prezenta litigiul și de a furniza probe pentru pretenții, în scopul determinării judecătorului să se pronunțe într-un anumit mod;
- (ii) o funcție cathartică: scopul este ca părțile să își exprime și manifeste pozițiile opuse și să folosească timpul instanței, și anume durata procedurii, pentru a reflecta asupra litigiului dintre ele și pentru a-l aborda dintr-un unghi rațional.

3. Justiția calitativă necesită dezbateri judiciare calitative, care implică o bună cooperare între diferiți participanți la acestea, în primul rând între judecători și avocați. Judecătorii și avocații ar trebui să se străduiască să îmbunătățească calitatea acestor dezbateri la fiecare etapă a procesului de judecată.

4. Declarațiile scrise trebuie să fie clare și bine structurate și să aibă o lungime care să permită atât părților să dezvolte argumente de înaltă calitate, cât și judecătorului să le citească și să le răspundă în întregime, ținând seama de volumul de muncă al fiecăruia și de dreptul justițiabililor de a obține o hotărâre judecătorească într-un termen rezonabil.

5. Ședințele de audiere a declarațiilor verbale oferă posibilitatea unui schimb direct de opinii între părți sau reprezentanții acestora, pe de o parte, și instanță, pe de altă parte. Atunci când legislația națională reglementează un astfel de schimb, este important ca aceasta să permită judecătorului să adreseze întrebări părților iar acestea să clarifice aspecte importante sau să își exprime succint opinia.

6. Calitatea dezbaterilor judiciare poate fi îmbunătățită la cinci niveluri:

- (i) în ceea ce privește administrarea procesului;
- (ii) în ceea ce privește declarațiile scrise;
- (iii) în ceea ce privește claritatea limbajului juridic;
- (iv) în ceea ce privește ședința de judecată de audiere a părților;
- (v) în ceea ce privește decizia instanței în sine și comunicarea instanței cu justițiabilii.

7. Prezentele linii directoare sunt conforme cu dreptul la un proces echitabil, astfel cum este garantat de articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), și cu principiile care rezidă din acesta, în special principiul contradictorialității, și nu pot fi interpretate într-un mod care le-ar submina.

¹ Termenul "dezbatere judiciară" este utilizat preponderent, notând faptul că prezentul document este destinat să se aplice atât justiției judiciare, cât și celei pentru litigiile de contencios administrativ.

² Termenul "civil" include, de asemenea, cauzele comerciale și sociale.

³ Documentul nu abordează chestiunile penale din cauza numeroaselor caracteristici specifice ale procesului penal: audierile verbale, rolul specific al procurorului general, locul predominant al drepturilor fundamentale în fiecare etapă a procesului etc.

1. Administrarea procesului

LINIA DIRECTOARE 1: Judecătorul ar trebui să aibă un rol activ în materie procedurală: judecătorul ar trebui să pregătească ședințele de judecată de audiere a părților, să se asigure că sunt respectate dreptul la un proces echitabil și libertățile fundamentale (în special dreptul la apărare și principiul contradictorialității), precum și normele de procedură și să se asigure că procesul se desfășoară în mod echitabil, cât mai rapid și eficient posibil.

8. În materie civilă sau de contencios administrativ, procedurile sunt, în general, inițiate de una dintre părți. Părțile pot, de asemenea, să pună capăt procesului, fie pentru că au ajuns la un acord de împăcare, fie pentru că reclamantul renunță la pretențiile sale. Prin urmare, părțile dețin controlul asupra începerii și încheierii procesului.

9. Atunci când o parte a inițiat un proces și dorește ca acesta să fie adus la o finalitate, ține de responsabilitatea judecătorului să se asigure, ori de câte ori este posibil, că procesul se desfășoară rapid și că este asigurată calitatea dezbaterilor judiciare, cu respectarea dreptului la un proces echitabil, a libertăților fundamentale și a normelor de procedură aplicabile.

10. În cazul în care normele procedurale naționale permit, judecătorul se asigură că procesul continuă și că principiul contradictorialității este respectat și, în acest scop, judecătorul întocmește un calendar procedural care este obligatoriu pentru părți (inclusiv datele pentru schimbul de declarații scrise și, dacă este cazul, data ședinței de audiere a declarațiilor verbale).

11. Este preferabil să existe sancțiuni pentru nerespectarea calendarului procedural, cum ar fi respingerea actelor de procedură întârziate (care nu împiedică continuarea procedurii) sau o sancțiune financiară.

12. În cazul în care normele procesuale naționale permit, declarațiile scrise și probele ar trebui să fie comunicate judecătorului înainte de declarațiile verbale și într-o perioadă de timp care să permită judecătorului să pregătească ședința de judecată de audiere a părților în mod corespunzător.

2. Declarațiile scrise

LINIA DIRECTOARE 2: Pentru a permite judecătorului să se ocupe de cauză rapid și în mod eficient, actele de procedură ar trebui să fie (i) structurate și clare și (ii) de lungime limitată, ținând seama de specificul litigiului.

13. Utilizarea pe scară largă a instrumentelor informatice și, mai recent, a inteligenței artificiale, poate duce la o creștere semnificativă a lungimii actelor de procedură, în special datorită utilizării opțiunii "*copy and paste*", fără ca acest lucru să fie însoțit de un efort sistematic de structurare, sintetizare sau clarificare, care este necesar pe măsură ce volumul de înscrisuri crește.

14. Această situație are un impact asupra activității judecătorilor și, în mod special, asupra numărului de dosare pe care aceștia le pot examina într-un anumit interval de timp și, respectiv, asupra vitezei de examinare a unei cauze, acesta din urmă fiind un factor de calitate a justiției.

15. Părțile își susțin cauza așa cum consideră de cuviință, cu respectarea libertăților fundamentale și a legislației în vigoare. Prin urmare, propunerile ce urmează nu se referă la conținutul argumentelor părților, ci doar la structura și lungimea declarațiilor lor scrise.

a. Declarațiile scrise ar trebui să fie structurate și clare

16. Urmând exemplul Curții Europene a Drepturilor Omului⁴ și al Curții de Justiție a Uniunii Europene⁵, mai multe state membre ale Consiliului Europei au luat inițiative de a reglementa structura declarațiilor scrise, fie direct în lege⁶, fie în reguli de procedură⁷, sau în înțelegeri fără caracter obligatoriu între instanțe și avocați⁸. Scopul este de a îmbunătăți lizibilitatea declarațiilor scrise pentru judecător, avocatul (avocații) părții adverse și pentru părțile însele (în special persoanele care nu sunt reprezentate de un avocat). O structură mai clară și mai uniformă a declarațiilor scrise facilitează munca judecătorului (și, prin urmare, crește numărul de decizii pe care judecătorul este susceptibil să le pronunțe) și limitează riscul de eroare și, prin urmare, de recurs (de exemplu, un recurs la Curtea de Casație din cauza lipsei unui răspuns la un motiv pierdut în declarațiile lungi și prost structurate).

17. Mai multe măsuri privind declarațiile scrise sunt de natură să îmbunătățească calitatea dezbaterii judiciare:

- Structura standardizată a paginilor: structura standardizată a declarațiilor scrise (caractere, dimensiunea caracterelor, spațierea între rânduri, margini, numărul maxim de cuvinte pe pagină etc.)⁹ nu numai că asigură lizibilitatea documentelor în cauză, dar permite și aplicarea uniformă a limitelor de lungime a acestor documente, care vor fi menționate în continuare la litera b;
- declarațiile scrise finale sub forma unui memoriu rezumativ: în cazul în care o parte depune mai multe declarații scrise succesive, declarația sa finală ar trebui să fie redactată sub forma unui memoriu rezumativ, care să prezinte toate argumentele sale astfel încât judecătorul să poată face trimitere numai la declarația scrisă finală;
- Probele și borderoul: probele depuse în susținerea declarațiilor trebuie numerotate, iar un borderou trebuie anexat la declarațiile scrise. Declarațiile scrise ar trebui să facă trimitere în mod expres la probe pentru a permite judecătorului și părților adverse să verifice cu ușurință afirmațiile cuprinse în declarația scrisă;
- structura declarațiilor scrise :
 - (i) paragrafele principale ale declarațiilor scrise trebuie să fie precedate de un titlu, iar secțiunile de subtitluri;

⁴ A se vedea în special partea "Instrucțiuni practice" din normele sale din 28 martie 2024 (paginile 68, 69, 72, 85 și 92 (<https://www.echr.coe.int/en/web/echr/rules-of-court>)).

⁵ A se vedea, în special, secțiunea "Forma și structura actelor de procedură" din Instrucțiunile practice pentru părți referitoare la cauzele aduse în fața Curții, paginile 11 și următoarele ([L_202402173EN.000101.fmx.xml](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:202402173EN.000101.fmx.xml)).

⁶ Cu titlu de exemplu, codurile de procedură civilă austriac, belgian, croat, francez, maghiar, italian, norvegian și olandez conțin dispoziții cu privire la această chestiune.

⁷ <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2024/949/made> și <https://supremecourt.uk/how-to-directii-de-recurs/practica>

⁸ De exemplu:

- Franța: <https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2023/01/30/la-charte-de-presentation-des-ecritures-signe-la-cour-de>

- Italia: <https://www.consigionazionaleforense.it/documents/20182/219809/Schema+per+la+redazio+ne+dei+ricorsi+per+cassazione+in+materia+civile+e+tributaria.pdf/dd6a4a0d-23a4-4235-be01-6432ac449ebd?t=1473079160000>

⁹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului solicită deja o astfel de armonizare, în special la pagina 68 din hotărârea sa din 28 martie 2024, cf. supra. Acesta este și cazul Curții Supreme spaniole (numai în materie civilă, decizie publicată în buletinul oficial din 21 septembrie 2023) și al Curții Supreme a Regatului Unit (<https://supremecourt.uk/how-to-appeal/practice-directions#practice-direction-5> - articolul 5.9).

(ii) declarațiile scrise ar trebui să fie structurate după cum urmează:

- (i) introducerea declarațiilor ar trebui să includă: (i) indicarea instanței competente și a colegiului sesizat, numărul de identificare al cauzei în cadrul instanței (numărul de dosar) și, dacă este cazul, data ședinței de judecată de audiere a părților, (ii) identificarea exactă a părților (cu datele de contact actualizate de fiecare dată când se depune o nouă declarație scrisă) și calitatea lor procedurală (reclamant, pârât, recurent, intimat etc.);
- (ii) un cuprins care enumeră diferitele titluri și subtitluri cu indicarea paginilor vizate (paginile sunt, prin urmare, numerotate) și un rezumat al cauzei;
- (iii) o listă recapitulativă a actelor de procedură (actul de sesizare a instanței, eventuale încheieri interlocutorii, înscrisuri etc.) pentru a oferi instanței o scurtă imagine de ansamblu asupra desfășurării procedurii; în cazul unei căi de atac, trebuie indicată și decizia contestată;
- (iv) o expunere concisă și exactă a circumstanțelor, documentată prin probe, conținând numai acele circumstanțe care sunt relevante pentru înțelegerea și soluționarea litigiului;
- (v) orice antecedente procedurale și pretențiile părților (pretenții în primă instanță, decizie în primă instanță, pretenții în apel etc.);
- (vi) declarațiile: declarațiile părților cu referire la pretențiile înaintate¹⁰ trebuie identificate în mod clar, tratate una după alta și aranjate într-o ordine logică, indicându-se dacă acestea sunt principale, secundare, cu un nivel mai mic de prioritate etc. Pretențiile legate de procedură trebuie să le preceadă pe cele referitoare la fondul cauzei. Fiecare argument juridic trebuie să indice temeiul juridic pe care se fundamentează. Referințele la jurisprudență și la scrierile juridice trebuie limitate la cele care sunt relevante pentru soluționarea litigiului;¹¹
- (vii) dispozitivul ce stabilește pretențiile exacte ale părților. Acesta nu este un rezumat sau o sinteză a pretențiilor de drept (care nu trebuie să apară în dispozitiv).

18. Structura propusă mai sus poate fi aplicată în majoritatea cauzelor civile și de contencios administrativ. Cu toate acestea, în anumite cazuri specifice, poate fi justificată abaterea de la aceasta, iar părțile trebuie să fie libere să facă acest lucru. În plus, trebuie avut în vedere faptul că aceste sugestii ar putea să nu fie adaptate la cazurile în care părțile se reprezintă singure.

¹⁰ A se vedea definiția cuprinsă în Carta de prezentare a concluziilor scrise a Curții de Casație franceze, p. 4: *"Motivele sunt considerațiile de drept sau de fapt invocate de o parte care contribuie la succesul cererii sale (...). Ele constau în invocarea unui fapt sau a unui act (însoțită de o ofertă de probă) din care, prin raționament juridic, partea pretinde să deducă succesul pretenției sale."* [Microsoft Word - Charte de présentation des écritures 30-01-23.docx \(courdecassation.fr\)](#)

¹¹ În mod ideal, jurisprudența și scrierile juridice citate ar trebui să fie trimise judecătorului în același timp cu probele, pentru a evita cercetările inutile.

b. Domeniul de aplicare al declarațiilor scrise ar trebui să fie limitat

19. Declarațiile scrise tind să fie din ce în ce mai lungi, ceea ce are un impact semnificativ asupra numărului de cauze care pot fi examinate într-o sesiune de judecată și asupra numărului de cauze care pot fi examinate de un judecător într-o anumită perioadă. Deși este esențial ca părțile să își poată prezenta punctele de vedere, este la fel de important ca declarațiile lor să nu fie mai lungi decât este necesar, astfel încât cauzele să poată fi soluționate în termen rezonabil¹².

b.1 Practica instanțelor europene

20. În Regulamentul său din 28 martie 2024¹³, Curtea Europeană a Drepturilor Omului limitează lungimea declarațiilor depuse către aceasta, în special pentru:

- cererile individuale (20 de pagini, articolul 47, 2. b));
- cererile întemeiate pe articolul 43 (10 pagini);
- solicitările de intervenție (2 pagini);
- observațiile scrise ale părților terțe (10 pagini).

21. Acesta este și cazul Curții de Justiție a Uniunii Europene:

- în Regulamentul de procedură al Curții de Justiție (modificat în 2024)¹⁴, în special articolele 170a (7 pagini), 175 și 180 (care precizează că președintele poate limita numărul de pagini ale declarațiilor scrise);
- în instrucțiunile practice adresate părților cu privire la cauzele introduse în fața Curții, în special:¹⁵
 - (i) privind faza scrisă a procedurii de referințe pentru încheieri preliminare (maximum 20 de pagini în principiu);
 - (ii) privind faza scrisă a procedurii în apelurile directe (max. 30 de pagini în principiu);
 - (iii) privind declarația în apărare (max. 30 de pagini în principiu);

b.2 Practica în anumite state membre și observatoare ale Consiliului Europei

22. Țările de Jos: instanțele olandeze au decis să limiteze lungimea declarațiilor depuse la curțile de apel în cauzele civile și comerciale. La 3 iunie 2022, Curtea Supremă a Țărilor de Jos a fost invitată să pronunțe o hotărâre preliminară prin care a decis că, în anumite condiții, normele judiciare pot limita lungimea declarațiilor în cauzele civile și comerciale și că declarațiile care depășesc această limită pot fi ignorate (partea al cărei declarație a fost anulată are la dispoziție două săptămâni pentru a depune o nouă declarație scrisă în conformitate cu normele de procedură)¹⁶. Limitarea lungimii declarațiilor scrise a fost obiectul unei evaluări în 2024, care a fost în general pozitivă¹⁷.

23. Grecia, Spania și Regatul Unit. Consiliul de Stat al Greciei (decretul prezidențial 18/1989, articolele 17 §6, articolul 19 §2, 20-30 de pagini; regulamentele Consiliului de Stat, articolul 10, 30 de pagini), Curtea Supremă a Spaniei (numai în materie civilă, decizie publicată în Monitorul Oficial din 21 septembrie 2023, 25 de pagini) și Curtea Supremă a Regatului Unit al

¹² CEPEJ recomandă, de asemenea, limitarea lungimii declarațiilor la pagina 29 din instrumentul său de reducere a restanțelor (<https://rm.coe.int/backlog-reduction-tool-fr/1680b2ca5f>).

¹³ <https://www.echr.coe.int/en/web/echr/rules-of-court>

¹⁴ <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/rdp-cour-en.pdf>

¹⁵ [L_202402173EN.000101.fmx.xml](https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/rdp-cour-en.pdf)

¹⁶ <https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsverzicht/2022/juni/hoge-raad-limiet-lengte-processtukken-toelaatbaar-lange-stukken-mogen/>

¹⁷ [Regeling voor kortere processtukken in hoger beroep werkt goed \(rechtspraak.nl\)](https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsverzicht/2022/juni/hoge-raad-limiet-lengte-processtukken-toelaatbaar-lange-stukken-mogen/)

Marii Britanii¹⁸ limitează, de asemenea, lungimea actelor de procedură depuse la acestea.

24. Trebuie remarcat faptul că Curtea Supremă a Spaniei a statuat că limitarea lungimii actelor de procedură în cadrul procedurilor civile nu încalcă dreptul la apărare dacă sunt îndeplinite anumite condiții¹⁹.

25. Israel: în Israel, lungimea declarațiilor este, de asemenea, reglementată [secțiunea 9 litera (d) din Codul israelian de procedură civilă].

b.3 Limitarea lungimii declarațiilor scrise

26. Limitarea lungimii declarațiilor la un anumit număr de pagini pentru fiecare parte în proces (de exemplu, Țările de Jos au optat pentru un maxim de 25 de pagini pentru fiecare parte) este de natură să îmbunătățească calitatea dezbaterilor judiciare (în special din motivele menționate la punctul 9), atât în primă instanță, cât și în apel, cu condiția respectării următoarelor condiții:

- (i) limitarea lungimii declarațiilor ar trebui să fie rezonabilă și să permită părților să dezvolte o argumentare de calitate;
- (ii) limitarea lungimii declarațiilor scrise ar trebui să fie însoțită de o prezentare standardizată (caractere, dimensiunea caracterelor, spațierea între rânduri, margini și numărul maxim de cuvinte pe pagină);
- (iii) anumite pagini nu ar trebui incluse în numărul maxim de pagini (de exemplu, paginile pe care sunt identificate părțile, în afara primei pagini²⁰, sau borderoul părților);
- (iv) fiecare parte la proces ar trebui să aibă posibilitatea de a solicita judecătorului redactarea unei declarații scrise de o lungime mai mare, în special din cauza complexității sau amplitudinii cauzei; această posibilitate ar trebui să fie eficientă și susceptibilă de a conduce la un rezultat favorabil din partea judecătorului, ceea ce înseamnă că judecătorul trebuie să examineze de la caz la caz dacă este oportun să permită depunerea unor documente mai lungi. Decizia judecătorului cu privire la această cerere ar trebui să fie motivată și, în mod ideal, pronunțată într-un termen foarte scurt;
- (v) fiecare parte la proces ar trebui să dispună de același număr de pagini pentru declarațiile sale scrise, ceea ce înseamnă că, în cazul în care judecătorul autorizează o parte să depună o declarație de o lungime mai mare, această autorizație se va aplica automat și celorlalte părți.

27. Nerespectarea limitării lungimii declarațiilor scrise poate fi sancționată, însă sancțiunea trebuie să fie rezonabilă și să nu ducă la respingerea cauzei. De exemplu, în Țările de Jos, declarațiile scrise care sunt prea lungi în raport cu limita prevăzută pot fi desconsiderate de judecător, iar partea al cărei act de procedură a fost lăsat fără examinare are la dispoziție 15 zile pentru a depune un nou act care respectă normele de procedură. Reguli similare se aplică și în procedura în fața Consiliului de Stat al Greciei.

28. Litigiile complexe (de exemplu din cauza (i) obiectului și/sau numărului de părți implicate,

¹⁸ <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part52/practice-direction-52c-appeals>- către curtea de apel

¹⁹ [STS 2206/2021 - ECLI:ES:TS:2021:2206](#)

²⁰ Aceasta pentru a se asigura că părțile nu sunt prejudiciate în cauzele pluripartite.

(ii) lungimii hotărârii anterioare sau (iii) complexității actului administrativ în cauză) și/sau cele care implică aspecte fundamentale (de exemplu, încălcări ale drepturilor omului) pot necesita declarații scrise de o lungime mai mare decât cea standard. Este preferabil să se permită din start un număr maxim mai mare de pagini pentru acest tip de litigii (cu posibilitatea de a solicita de fiecare dată judecătorului autorizarea de a depune o declarație scrisă de o lungime mai mare, în funcție de necesitățile dosarului respectiv).

3. Claritatea limbajului juridic

LINIA DIRECTOARE 3: În măsura în care justiția este înfăptuită de stat în beneficiul justițiabililor, profesioniștii din domeniul justiției - judecători și avocați - ar trebui să se asigure că utilizează un limbaj juridic clar și simplu, iar statele ar trebui să pună la dispoziția justițiabililor glosare care să definească principalii termeni utilizați. Este esențial ca părțile la proces să înțeleagă ce se întâmplă în timpul acestuia.

29. Dacă judecătorii și avocații stăpânesc în mod evident limbajul juridic și complexitatea acestuia, acest lucru nu este neapărat valabil pentru părțile la proces, în special atunci când acestea sunt persoane fizice care nu sunt reprezentate de un avocat. Precizia termenilor utilizați este esențială în drept, însă avocații și judecătorii ar trebui să evite utilizarea "jargonului profesional" care poate fi dificil de înțeles pentru justițiabili²¹. Părțile litigante trebuie să înțeleagă cât mai bine declarațiile scrise pentru a putea participa pe deplin la dezbaterele judiciare și pentru ca acestea să își îndeplinească funcția cathartică (a se vedea punctul nr. 2). Trebuie reamintit faptul că simplificarea limbajului juridic nu poate submina în niciun caz libertatea părților de a se apăra așa cum consideră de cuviință.

30. Simplificarea limbajului juridic presupune:

- renunțarea la expresii învechite care nu aduc nicio valoare adăugată actului de procedură sau hotărârii judecătorești;
- renunțarea la expresii latine sau cel puțin traducerea acestora atunci când utilizarea lor este de dorit;
- includerea unui glosar al principalilor termeni juridici utilizați în hotărârile judecătorești. Elaborarea unui astfel de glosar nu ar trebui să fie responsabilitatea judecătorilor, ci ar trebui să fie realizată de o autoritate centrală, astfel încât același glosar să fie utilizat în mod uniform de toate instanțele de același tip. Ar putea exista glosare diferite în funcție de tipul de cauză (penală, litigiu de familie, comercială etc.).

31. Atât judecătorii, cât și avocații ar trebui să fie conștientizați de necesitatea de a-și simplifica limbajul în timpul formării lor inițiale.

32. Simplificarea limbajului juridic nu ar trebui să se refere numai la declarațiile scrise ale părților și la hotărârile judecătorești, ci și la comunicarea instanțelor cu justițiabilii (de exemplu, convocarea la o ședință de judecată), care ar trebui să fie adaptate publicului țintă (de exemplu, minorii)²².

²¹ A se vedea CEPEJ(2021)1, [Pentru o mai bună integrare a utilizatorului în sistemele judiciare: Linii directoare și studii comparative privind centralitatea utilizatorului în procedurile judiciare în materie civilă și privind simplificarea și clarificarea limbajului cu utilizatorii](#).

Cu titlu de exemplu, în Spania, la 11 martie 2021 a fost semnat un acord care vizează promovarea unui limbaj juridic modern, accesibil cetățenilor, între Ministerul Justiției, instanțele ierarhic superioare, baroul avocaților și universități. De asemenea, a fost înființată o comisie pentru claritatea și modernizarea limbajului juridic.

Consecvent, Consiliul Superior al Magistraturii din Belgia a realizat un studiu aprofundat pe această temă, disponibil în limbile franceză, olandeză, germană și engleză: <https://csj.be/admin/storage/hrj/projectflavour.pdf>

²² De exemplu, în cadrul Institutului belgian de formare judiciară a fost înființată o unitate "limbaj juridic simplu". Această unitate a adaptat citația minorilor pentru a se prezenta în fața judecătorului de familie astfel încât să fie inteligibilă pentru publicul interesat. Citația adaptată a fost publicată în *Moniteur belge* (https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2024/08/28_2.pdf#page=41).

4. Audierea părților

LINIA DIRECTOARE 4: Fiind singurul moment în care este posibil un schimb direct de opinii între părți, avocații acestora și judecător, audierea declarațiilor verbale ar trebui să aducă o valoare adăugată dezbaterilor judiciare, în special permițând părților să se exprime. Aceasta ar trebui să fie pregătită și organizată astfel încât să fie cât mai eficientă posibil.

33. Audierea declarațiilor verbale nu are loc în toate sistemele de drept și pentru toate tipurile de proceduri, dar acolo unde are loc, aceasta ar trebui să adauge o valoare reală dezbaterilor judiciare. Valoarea audierii declarațiilor verbale se regăsește în trei niveluri:

- (i) fără a repeta integral declarațiile lor scrise, părțile și/sau avocații acestora pot evidenția elementele importante ale cauzei;
- (ii) judecătorul poate adresa întrebări părților și/sau avocaților acestora, precum și eventualilor martori
- (iii) părțile își pot exprima experiențele și opiniile. Aceasta poate implica discutarea unor aspecte care depășesc cadrul strict juridic (aici trebuie găsit un echilibru). Această fază nu ar trebui neglijată. Ea este esențială pentru justițiabil și consolidează legitimitatea deciziei instanței.

34. Pentru ca ședința de audiere a declarațiilor verbale să își atingă scopul, este esențial ca:

- participanții (părțile sau avocații acestora, precum și judecătorul) să fi pregătit dosarul, ceea ce presupune ca judecătorul să dispună de ultimele acte de procedură și de ultimele probe înainte de audiere;
- să se acorde suficient timp pentru susținerea verbală a fiecărei cauze, iar alocarea timpului pentru susțineri verbale să fie convenită la începutul ședinței și să se prevadă o rezervă timp pentru întrebările judecătorului și pentru ca părțile să poată interveni în caz că doresc.

35. În situațiile în care normele de procedură și organizarea instanței permit, este preferabil să se convoace părțile și avocații la o oră fixă și să li se comunice în prealabil durata pledoariilor, pentru a evita așteptări inutile și pentru a le permite să se pregătească pentru audiere în cel mai bun mod posibil.

36. De asemenea, este posibil să se organizeze ședința de audiere a declarațiilor verbale, de exemplu

- prin înlocuirea declarațiilor "tradiționale" cu dezbateri interactive între judecător și avocații părților, în cursul căreia judecătorul adresează întrebări avocaților cu privire la punctele care, în opinia sa, merită sau necesită clarificări (astfel de dezbateri pot fi, de asemenea, combinate cu declarațiile tradiționale)²³;

- prin organizarea mai întâi a unei faze de soluționare amiabilă a cauzei, în cursul căreia un judecător - care, în general, nu este cel care examinează fondul cauzei - încearcă să determine părțile să găsească o soluție amiabilă pentru litigiul lor, și apoi, în cazul în care părțile nu au ajuns la un acord, a unei ședințe tradiționale de audiere a părților;

²³ Acest lucru este mai puțin ușor dacă părțile nu sunt reprezentate.

prin repartizarea dezbaterilor și organizarea, în primul rând, a unei ședințe de audiere a părților în termen scurt cu privire la problemele care trebuie soluționate rapid (competența instanței, admisibilitatea cererii, termen de prescripție etc.) și, în al doilea rând, o ședință de audiere pe fondul cauzei (dacă aceasta mai este necesară).

5. Hotărârea judecătorească

LINIA DIRECTOARE 5: Pentru ca justiția să își îndeplinească rolul de pacificare a relațiilor sociale, este esențial ca justițiabilii să înțeleagă hotărârea care îi privește și motivele care au determinat judecătorul să ia decizia respectivă. Hotărârile judecătorești ar trebui să fie inteligibile, structurate, clare și să aibă un domeniu de aplicare adecvat având în vedere amploarea și complexitatea cauzei.

37. Legislația statelor membre determină adesea structura hotărârilor judecătorești sau elementele care trebuie incluse în acestea. Dispozițiile relevante sunt uneori detaliate. Recomandările care urmează nu pot fi interpretate într-un mod care ar submina aceste dispoziții.

38. Este esențial ca părțile la proces să înțeleagă nu numai hotărârea judecătorească care le privește, ci și motivele care au determinat judecătorul să ia această decizie, astfel cum rezultă din motivarea hotărârii. Credibilitatea și legitimitatea sistemului de justiție depind de acest lucru.

39. Prin urmare, judecătorii ar trebui să acorde atenție modului în care redactează și să se asigure că hotărârile lor sunt structurate și clare. Lungimea hotărârilor judecătorești ar trebui să fie, de asemenea, rezonabilă (ținând seama de obligația de a răspunde la declarațiile părților și de lungimea declarațiilor scrise ale acestora), întrucât o hotărâre prea lungă riscă să nu fie citită sau să fie înțeleasă greșit. Atunci când este cazul, ar putea fi luată în considerare elaborarea și punerea la dispoziția judecătorilor a unor modele de hotărâri judecătorești²⁴, pe care aceștia ar trebui să rămână liberi să le utilizeze sau nu în funcție de circumstanțele fiecărei cauze.

40. Atât formarea inițială, cât și formarea continuă a judecătorilor ar trebui să includă un modul privind redactarea hotărârilor judecătorești și, în mod special, privind structura, claritatea și concizia acestora. Un compendiu de bune practici ar putea fi elaborat și oferit tuturor judecătorilor²⁵.

41. Chestiunea structurii, clarității și conciziei hotărârilor judecătorești ar putea fi abordată, de asemenea, în cadrul evaluării judecătorilor, pentru a-i încuraja să acorde o atenție deosebită acestui aspect²⁶.

6. Punerea în aplicare a liniilor directoare

42. Aceste linii directoare se înscriu în cadrul cooperării necesare între diverșii actori implicați în dezbateri judiciare, în special judecătorii și avocații. Unele dintre propunerile prezentului document pot necesita modificări legislative. În orice caz, punerea în aplicare a acestor propuneri ar trebui să fie precedată de discuții între diferiții actori implicați în dezbateri judiciare, în special pentru a ține seama de circumstanțele naționale specifice.

²⁴ De exemplu: Norvegia;

²⁵ De exemplu:

- Institutul belgian de formare judiciară oferă judecătorilor debutanți o carte la acest subiect în timpul formării lor inițiale (în franceză: "Dire le droit et être compris. Comment rendre le langage judiciaire plus accessible. Guide pour la rédaction des actes judiciaires", Anthémis, 2017; în olandeză: "Juridisch Nederlands", Acco, 2024);

- Consiliul Superior al Magistraturii și Procuraturii din Bosnia și Herțegovina a publicat un manual pe această temă în 2021.

²⁶ [Linii directoare privind evaluarea calității activității judecătorilor](#) a se vedea CEPEJ(2024)5.

ANEXĂ - MODEL DE DECLARAȚIE SCRISĂ²⁷

Acest document este prezentat cu titlu de exemplu.

Instanța sesizată

Colegiul

Numărul rolului

Dacă este cazul: data ședinței de audiere a părților

Indicarea tipului de declarație scrisă (cerere, memoriu, concluzii etc.)

PRO:

Identificarea completă a părții care redactează declarația scrisă;

Calitatea procesuală;

CONTRA:

Identificarea completă a părții (părților) adverse;

Calitatea procesuală;

ÎN PREZENȚA:

Identificarea completă a părții sau părților implicate;

Calitate procesuală;

I. CUPRINS

II. SINTEZĂ

III. DECIZIA ATACATĂ (la nivel de apel)

IV. PROCEDURA

V. EXPUNEREA FAPTELOR RELEVANTE

VI. ANTECEDENTELE PROCEDURALE ȘI PRETENȚIILE PĂRȚILOR

VII. DISCUȚII

Prima referință (declarație principală): descriere sumară

A doua referință (secundară): descriere sumară

²⁷ A se vedea exemplele franceze:

[Modèle Trame Première instance.pdf \(courdecassation.fr\)](#)

[Appeal Treatment template.pdf \(courdecassation.fr\)](#)

A treia referință (secundară): descriere sumară etc.

VIII. DECIZIE (DISPOZITIV)

Anexă :

- (i) BORDEROUL PROBELOR**
- (ii) LISTA JURISPRUDENȚEI ȘI DOCTRINEI CITATE ȘI COMUNICATE**